

სასამართლო პრაქტიკა

► 1 – 7/2020

ქონებრივი და არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურება ოჯახის წევრის გარდაცვალებისას

1. პირს შეიძლება ჰქონდეს არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნა მისი ოჯახის წევრის არამართლზომიერად მიყენებული ზიანის შედეგად გარდაცვალებისას.

2. ზედმეტად გადახდილი ბაჟი ბრუნდება სკ-ის 42-ე მუხლის ანალოგიით. (ავტორის სახელმძღვანელო წინადადებები)

უზენაესი სასამართლოს 2020 წლის 20 თებერვლის განჩინება № ას-1800-2019

სკ-ის 413, 992-ე მუხლები

სსკ-ის 7, 42-ე მუხლები

I. ფაქტობრივი გარემოებები

მოსარჩელეებმა სასწრაფო დახმარების ცენტრისგან მოითხოვეს ქონებრივი და არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურება იმაზე მითითებით, რომ მათი ოჯახის წევრი გარდაიცვალა არასწორი სამედიცინო მოქმედების შედეგად. მოპასუხებმა სარჩელი არ ცნო და განმარტა, რომ სასწრაფო დახმარების ბრიგადა ადგილზე დროულად გამოცხადდა და მიიღო ყველა საჭირო ზომა პაციენტის გადასარჩენად; ექიმმა პირს მიუთითა, სანოლიდან არ ამდგარიყო, თუმცა - უშედეგოდ. შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს პროფესიული განვითარების საბჭომ დაადგინა, რომ ყველა საჭირო სამედიცინო მოქმედება არ განხორციელებულა და მხარი დაუჭირა ექიმისთვის პასუხიმგებლობის დაკისრებას.

II. სასამართლოს მსჯელობის შეჯამება

პირველი ინსტანციის სასამართლომ სარჩელი მხოლოდ ქონებრივი ზიანის ანაზღაურების ნაწილში დააკმაყოფილა, რაც ორივე მხარემ გაასაჩივრა.

სააპელაციო სასამართლომ დადასტურებულად მიიჩნია მოსარჩელეთა მითითება, რომ პაციენტი სწორედ ექიმის მოწოდების შემდეგ ნამოდგა ფეხზე - ექიმის საპირისპირო პოზიცია გათვალისწინებული არ ყოფილა ბინაში საკაცის არარსებობის გამო, რომლითაც შესაძლებელი იქნებოდა პაციენტის სტანციონარში გადაყვანა, მისი ფეხზე ნამოდგომის გარეშე. დადგინდა, რომ პაციენტის ჩივილების შესახებ ინფორმაციის წინასწარ მიწოდების მიუხედავად, სამედიცინო პერსონალს არ ჰქონია აპარატი, რომლის გამოყენებაც აუცილებელია შესაბამისი სამედიცინო მომსახურების განსახორციელებლად. მეორე ინსტანციის სასამართლომ გამოიყენა სკ-ის 973-ე მუხლი და გარდაცვლილის დაკრძალვის ხარჯების გათვალისწინებით პირველი ინსტანციის გადაწყვეტილებისგან შედარებით გაზარდა ასანაზღაურებელი ქონებრივი ზიანის ოდენობა. სარჩელი ერთ-ერთი მოსარჩელის მიმართ დაკმაყოფილდა არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების ნაწილშიც. მეორე ინსტანციის სასამართლომ აზრით, იგივე შედეგი ვერ დადგებოდა მეორე მოსარჩელესთან მიმართებაში, რადგან ის ფაქტებსა და მტკიცებულებებზე მითითების მაგივრად მხოლოდ მოთხოვნის წაყენებით შემოიფარგლა. სააპელაციო სასამართლომ უდავოდ დადგენილად მიიჩნია, რომ მართლსაწინააღმდეგო ქმედებით გამოწვეული შვილის მოულოდნელი გარდაცვალებით მშობლებმა ძლიერი სულიერი სტრესი განიცადეს, რაც ქმნიდა მათი ჯანმრთელობის გაუარესების ვარაუდს. აღნიშნული პრეზუმფციის გაქარწყლება მოწინააღმდეგე მხარემ ვერ შეძლო. მოპასუხებმა გადაწყვეტილება საკასაციო წესით გაასაჩივრა, მისი აზრით, სკ-ის 413 II მუხლის შესაბამისად არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის უფლება გააჩნია მხოლოდ იმ პირს, რომელსაც ზიანი მართლსაწინააღმდეგო ქმედების შედეგად უშუალოდ მიადგა. ამ შემთხვევაში დაზარალებულად უნდა მიჩნეულიყო უშუალოდ მსხვერპლი და არა - მისი ოჯახის წევრი.

უზენაესმა სასამართლომ არ დააკმაყოფილა საჩივარი და მიუთითა, რომ ადამიანის უფლებათა დაცვის ევროპული სასამართლოს უახლესი გადაწყვეტის მიხედვით¹, დასაშვებად ჩაითვალა პირისადმი მიყენებული ზიანის შედეგად მისი გარდაცვალების შემთხვევაში არაქონებრივი ზიანის მოთხოვნის უფლების მინიჭება მისი ოჯახის წევრებისთვის, რისი გათვალისწინებაც კონვენციის წევრი ქვეყნისთვის სავალდებულოა.

ზედმეტად გადახდილი ბაჟი საკასაციო სასამართლომ მოპასუხეს, სსკ-ის 42-ე მუხლის ანალოგიით, დაუბრუნა.

III. კომენტარი

ოჯახის წევრის გარდაცვალების შედეგად მიღებული არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურება პრობლემურია სწორედ იმ გარემოებების გამო, რომელზეც მოპასუხემ მიუთითა სააპელაციო სასამართლოს განჩინების გასაჩივრებისას. სკ-ის 413 II მუხლი არამატერიალური ზიანის ანაზღაურებას უკავშირებს კონკრეტული სამართლებრივი სიკეთეების (სხეულისა და ჯანმრთელობის) დაზიანებას, რომელთა შორის სიცოცხლის გაუთვალისწინებლობაც კანონმდებლის შეგნებული გადაწყვეტაა. სხვისი სიცოცხლის მოსპობის გამო არაქონებრივი ზიანის მოთხოვნა, ჩვეულებრივ შემთხვევაში, გამორიცხულია. სხვა შედეგი დგება ახლობლის სიკვდილით მიღებული შოკით გამოწვეული სომატური ჩივილების ჯანმრთელობის ვნებასთან გათანაბრებით, როდესაც პირი მოთხოვნას იძენს არა მესამე პირის, არამედ დაზარალებულის სტატუსით, რადგან ზიანდება სწორედ მისი (და არა გარდაცვლილის) აბსოლუტური უფლება ჯანმრთელობის სახით.² აქედან გამომდინარე, სასამართლოს ზოგადი მითითება მშობლების ჯანმრთელობის გაუარესებაზე და არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების შესაძლებლობაზე სამართლებრივად დასაბუთებულია. თუმცა არას-

წორია ამ დაშვების ვარაუდად მიჩნევა,³ რომლის გაქარწყლების ტვირთიც მოპასუხეს აწევს. მტკიცების ვალდებულების ზოგადი განაწილებიდან გამომდინარე, სწორედ დაზარალებულმა უნდა დაადასტუროს მისთვის ვნების მიყენების ფაქტი. ეს შედეგი მით უფრო თვალსაჩინოა იმ თვალსაზრისის გათვალისწინებით, რომელიც არაქონებრივ ზიანს ანაზღაურებად მიიჩნევს მხოლოდ მაშინ, როდესაც განცდილმა ემოციებმა ახლობლის დაკარგვის თანმდევ ჩვეულ ტკივილს გადააჭარბა.⁴ მოცემულ საქმეშიც ჯანმრთელობის გაუარესებაზე მოსარჩელებს უნდა მიეთითებინათ (და დაემტკიცებინათ) სასამართლოს მიერ ამ ვარაუდის თვითნებურად დაშვების ნაცვლად. ამ გაგებით სააპელაციო სასამართლო საკუთარ თავს ეწინააღმდეგება (ხოლო ამ არათანმიმდევრულობას საკასაციო სასამართლო საერთოდ უყურადღებოდ ტოვებს), როდესაც მის მიერვე დადგენილ პრეზუმფციას გაუგებარი მიზეზების გამო არ ავრცელებს მეორე მოსარჩელებზე: „... [მეორე მოსარჩელეს] *მორალური ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის საფუძვლად რელიგანტურ ფაქტობრივ გარემოებებსა და მტკიცებულებებზე არ მიუთითებია და მხოლოდ იმაზე მითითებით შემოიფარგლა, რომ მშობლისთვის შვილის გარდაცვალება ძლიერი ტანჯვის მომტანია, აღნიშნული მორალური ზიანის ანაზღაურების შესახებ ... მოთხოვნის დაკმაყოფილებას გამორიცხავდა.*“

გარდა ამისა, მოთხოვნის თვითკმარ დასაბუთებად რთულად თუ შეიძლება ჩაითვალოს ადამიანის უფლებათა დაცვის ევროპული სასამართლოს იმ გადაწყვეტილებაზე მითითება, რომლითაც ოჯახის წევრის გარდაცვალებისას არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურებაზე უპირობო უარი უფლების დარღვევად იყო მიჩნეული. ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების სამართლის კვლევის საგანია სახელმწიფოს უფლების დაცვის (პოზიტიური) და მასში ჩარევისგან თავის შეკავების (ნეგატიური) ვალდებულებები, რომელიც განხილვის მიღმა ტოვებს

¹ სარიშვილი-ბოლქვაძე საქართველოს წინააღმდეგ, 2018 წლის 19 ივლისი.
² Wagner, in Münchener Kommentar zum BGB, 7. Aufl. 2017, &823 Rn. 187.

³ რუსიაშვილი, სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი III, 413-ე მუხლი, მე-8 ველი, მითითება N11.
⁴ Wagner, in Münchener Kommentar zum BGB, 7. Aufl. 2017, &823 Rn. 189.

მოთხოვნის განსაზღვრული სამართლებრივი კონსტრუქციების მეშვეობით დადასტურების ან უარყოფის მიზანშეწონილობის საკითხებს. მსჯელობაში გამოყენებულ გადანყვეტილებას სასამართლო არ გაუთავისუფლებია მოთხოვნის წინაპირობების არსებობის შემოწმებისგან - მართლმსაჯულება არ უნდა დასჯერდეს მხოლოდ სარჩელის შესაბამის გრაფაში ქონებრივთან ერთად არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების მოხსენიებასაც.

ქონებრივი ზიანის ანაზღაურების ფარგლების დადგენისთვის სწორია დაკრძალვის ხარჯების მხედველობაში მიღება,⁵ მაგრამ ამ მსჯელობისთვის სკ-ის 973-ე მუხლის გამოყენება, საუკეთესო შემთხვევაში, ტექნიკურ ხარვეზს უნდა მიენეროს.⁶

ნინო ქავჭავაძე

► 2 – 7/2020

საკუთრების უფლების წარმოშობა მოძრავი ნივთის ნასყიდობისას; ნასყიდობის ხელშეკრულებიდან გასვლა; ნასყიდობის ფასის უკან მოთხოვნა

1. ავტოსატრანსპორტო საშუალების საკუთრების რეგისტრაცია არ წარმოადგენს სამოქალაქო-სამართლებრივ აქტს, იგი მხოლოდ საგზაო მოძრაობის უსაფრთხოების უზრუნველყოფის სამართლებრივ საფუძ-

ველს ქმნის და თავისი არსით ადმინისტრაციული სამართლის სფეროს განეკუთვნება.

2. ნასყიდობის საგანზე მესამე პირის უფლებად შეიძლება განვიხილოთ ყველა სანივთო და მავალდებულებელი უფლება, რომელიც შემძენის წინააღმდეგაა მიმართული, მათ შორის საჯარო სამართლებრივი შეზღუდვები - გამყიდველის იმგვარი ვალდებულებები, რაც ამ ნივთის დაყადაღების საფრთხეს წარმოშობს.

(ავტორის სახელმძღვანელო წინადადებები)

სკ-ის 53, 186, 187, 489, 411, 491-ე მუხლები

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2014 წლის 05 დეკემბრის გადანყვეტილება № ას-658-625-2014

ფაქტობრივი გარემოებები:

მყიდველმა მანქანა მინდობილი მესაკუთრისგან შეიძინა. შემოსავლების სამსახურმა მას შენაძენი ჩამოართვა, იმ მიზეზით, რომ ავტომანქანა ჯერ კიდევ თავდაპირველი მესაკუთრის (საკუთრების მიმდობის) სახელზე ირიცხებოდა, რომელსაც შემოსავლების სამსახურის მიმართ დავალიანება გააჩნდა. შემოსავლების სამსახურმა მანქანას ყადაღა დაადო.

მყიდველმა სარჩელი აღძრა სასამართლოში და მოითხოვა გადახდილი ნასყიდობის ფასის დაბრუნების ვალდებულების მინდობილი მესაკუთრისთვის (გამყიდველისთვის) დაკისრება იმ საფუძვლით, რომ ის შეძენისას არ ყოფილა ინფორმირებული საკუთრების მიმდობსა და მინდობილ მესაკუთრეს შორის არსებული ხელშეკრულების რეალური ბუნების შესახებ (საკუთრების მინდობის ნაცვლად შეთანხმება მიიჩნია ნასყიდობად) და გამსხვისებელი ნივთის მესაკუთრედ აღიქვა. მისი პოზიციით, მან დაკარგა როგორც ავტომანქანაში გადახდილი თანხა, ისე ავტომანქანით სარგებლობის უფლება მასზე დადებული ყადაღის გამო.

პირველი ინსტანციის სასამართლოს გადანყვეტილებით სარჩელი დაკმაყოფილდა, რაც მოპასუხემ გაასაჩივრა სააპელაციო ნესით. სააპელაციო სასამართლოს განჩინებით მოპა-

⁵ არათუ მხედველობაში მისაღები, არამედ სიცოცხლის ხელყოფიდან გამომდინარე ქონებრივი ზიანის ანაზღაურების ერთადერთი მოთხოვნა, რომლის მფლობელი (დაკრძალვის ხარჯებზე ვალდებული) პირი, ზემოთ აღწერილისგან განსხვავებით, ითვლება არა დაზარალებულად, არამედ მესამე პირად, Wagner, in Münchener Kommentar zum BGB, 7. Aufl. 2017, &823 Rn. 165.

⁶ საქმის გარემოებებისგან განსხვავებით, დავალების გარეშე სხვისი საქმის შესრულების ინსტიტუტის მოშველიება საჭირო შეიძლება გახდეს მაშინ, როდესაც შემსრულებელი დაკრძალვის ხარჯებს იღებს ამაზე ვალდებული პირის (მეპატრონე) ნაცვლად, ინგლისური და გერმანული სამართლის გადანყვეტილებისთვის იხ. რუსიაშვილი, ეგნატაშვილი, კაზუსები კანონისმიერ ვალდებულებით სამართალში, 2016, 50, 54-55.